

Diskusijas „DZĪVAS APKAIMES = DZĪVA PILSĒTA” secinājumi

2013.gada 23.maijā
Kaņepes kultūras centrā, Rīgā, Skolas ielā 15

Meierovica biedrība par progresīvām pārmaiņām ir dibināta 2010.gada martā ar mērķi mobilizēt sabiedrību progresīvām pārmaiņām Latvijas valsts attīstībā, veicināt sabiedrības līdzdarbību, atvērtu politiku, kā arī izstrādāt priekšlikumus dažādu jomu politiku uzlabošanai, piedāvāt risinājumus, veicināt to ieviešanu.

Meierovica biedrība apkaimju attīstības tēmu ir izvirzījusi par vienu no 2013.gada prioritātēm. Diskusijas „DZĪVAS APKAIMES = DZĪVA PILSĒTA” mērķis bija iepazīties ar praktisko pieredzi apkaimju attīstībā un vērtēt apkaimju attīstības veicinošos un kavējošos faktoros iedzīvotāju sadarbībai savu problēmu risināšanā un vajadzību apmierināšanā, īpaši uzsverot kopienu lomu.

Vienmērīgu pilsētas attīstību var nodrošināt, aktivizējot visas tajā esošās apkaimes. Lai to izdarītu, nepieciešama pašu iedzīvotāju iniciatīva. Kas nepieciešams, lai kopienas organizētos un attīstītos? Kā aktivizēt iedzīvotājus sadarbībai? Kādi ir kopienu veidošanas iemesli un cēloņi? Ko var panākt organizētas kopienas? Ko var mācīties no līdzšinējās prakses?

Diskusiju atklāja un vadīja Andris Grafs, Meierovica biedrības valdes priekšsēdētājs. Diskusijā par praktisko pieredzi un izaicinājumiem apkaimju attīstībā piedalījās interesenti, Meierovica biedrības biedri un aicinātie eksperti - apkaimju organizāciju pārstāvji:

- *Valdis Kudiņš, Latvijas Lauku forums*
- *Gundega Silniece, Miera ielas republika*
- *Anna Sīle, Dirty Deal Teatro*
- *Sandra Jakušonoka, Bolderājas iedzīvotāju biedrība*
- *Inita Andžāne, Mežaparka attīstības biedrība*

Apkaimju attīstība - situācija pirms 5 gadiem

Kas ir apkaime un kopiena?

Ar apkaimi 2007.gadā tika saprasta vide, tuvākā apkārtnē, kurā darbojas kopiena. Tā var būt iela, mikrorajons, pat pagasts - ikviena cilvēciski aptverama teritorija, kurai tās iedzīvotāji izjūt savstarpēji vienojošu piederību. Savukārt apkaimes organizācija tika definēta kā ģeogrāfiski vienota formāla (reģistrēta kā biedrība vai nodibinājums) vai neformāla indivīdu grupa, kuru vieno kāda sociāla identitāte vai kopīgas intereses. Būtiski, ka kopiena var aptvert jebkuras vecuma, etniskās, reliģiskās, sociālās iedzīvotāju grupas, kuras apvieno piederība noteiktai ģeogrāfiskai teritorijai - pilsētai, pagastam, novadam, kvartālam u.tml.

Kopienas attīstība kā ilgtspējīga attīstība

Kopienas attīstība balstās uz līdzsvarotu kopienas cilvēkresursu, sociālo, dabas, fizisko un ekonomisko izaugsmi. To stiprina spēja pielāgoties mainīgajiem ārējiem apstākļiem, saglabājot un attīstot kopienas vērtības. Kopienas attīstības rezultāti - vairāk ienākumu, augstāks labklājības līmenis, samazināta sociālā atstumtība, uzlabota pārtikas drošība, lietderīgāka un ilgtspējīgāka dabas resursu izmantošana, augstāks dzīves līmenis

Kopsakarības: kopienu attīstības veidošanās `bilde` 2007.gadā

- Kopienu veidošanās process Latvijā ir lēns, stihisks un lielā mērā atkarīgs no atsevišķiem uzņēmīgiem indivīdiem. Ģeogrāfisko kopienu veidošanās šobrīd nav uzskatāma par likumsakarību, drīzāk atsevišķām veiksmīgām iniciatīvām
- Pilsētās kopienu veidošanās ir mazāk attīstīta un kopienu aktivitātes - īslaicīgākas nekā laukos. Lielajās pilsētās cilvēki nejūt piederību visai pilsētai, bet konkrētai nelielai vietai, kā Kundziņsala, Bolderāja, Mežaparks, Mūrnieku iela Rīgā, Karosta Liepājā vai Stropi Daugavpilī
- Mazāk urbanizētās dzīves vietās dzīvojošie lielākā mērā ir gatavi iesaistīties aktīvā sadarbībā ar citiem cilvēkiem
- Parasti vērojamas divu veidu ģeogrāfisko kopienu iniciatīvas: tās, kuras radušās iedzīvotāju aktivitāšu rezultātā, un tās, kuru veidošanos un darbību rosinājuši ārēji spēki - valsts un pašvaldība un citi ārēji iniciatori
- Iedzīvotāji pamazām sāk apzināties savu lomu teritorijas attīstības veicināšanā, procesu ietekmēšanā
- Var pieņemt, ka cilvēkus nodarbina eksistenciālas problēmas, grūti iesaistīties procesos, kas nav tieši saistīti ar ienākumu gūšanu, bet, no otras puses, tomēr uzlabotu viņu dzīves kvalitāti
- Kopienu attīstības tendence - aktivistu grupa, tad plašāks iedzīvotāju loks, tad tiek reģistrēta NVO, ko vada kodols, kas jau konsekventi nosaka organizācijas darbības virzienus, iedzīvotāji pēc uzaicinājuma iesaistās
- Iedzīvotāju līdzdalības tradīcija Latvijas sabiedrībā kopumā joprojām ir iedīglī un iedzīvotāji bieži nav gatavi pārņemt pat tos pozitīvos piemērus kopienu aktivitātēm, kuri reizēm parādās masu medijos, uzskatot tos par izņēmuma gadījumiem

- Svarīgs skaidri noformulēts, iedzīvotājiem nozīmīgs mērķis, piemēram, iesaistīt jauniešus, izmantot viņu radošo potenciālu, ieinteresēt iedzīvotājus kopienas dzīves uzlabošanā u.c.
- Katrā kopienā ir viens vai vairāki cilvēki - līderi, kuri savas intereses (gan profesionālas, gan uzņēmējdarbības, gan sabiedrības labuma) realizē caur šo kopienu
- Svarīgs darbības virziens - piemēram, veicināt drošību apkaimē

Galvenie kopienu iniciatīvu veidošanās iemesli un cēloņi

- Kultūrvēsturiskā kopība, dzimtu tradīciju pārmantošana (Kundziņsala, Mežaparks)
- Pretdarbība apdraudējumiem (Bolderāja, Kundziņsala, Daugavgrīva, Mežaparks, Kreisā krasta kustība)
- Vēlēšanās uzlabot savu dzīves vidi, drošību, informācija, izglītošanās, sakari ar citām līdzīgām grupām Rīgā, Latvijā, ārvalstīs (Mežaparks, Mūrnieku iela Rīgā, Stropi Daugavpilī, Kreisā krasta kustība, Apkārtnes uzraudzības programma (pakāpeniski tiek uzsākta Rīgā, ar panākumiem darbojas ārvalstīs))
- Kopiena kā projekta rezultāts (Mūrnieku iela Rīgā)
- Kopiena kā profesionāla iniciatīva (Kalnciema ielas atjaunošanas projekts ("Latvia Nostra" un namīpašnieki, centieni iesaistīt arī iedzīvotājus))

Kopienu veidošanos veicinošie faktori

- Pozitīvi piemēri citās kopienās
- Stipras nevalstiskās organizācijas
- Vispusīgs atbalsts no valsts, pašvaldības institūcijām un vietējiem uzņēmējiem
- Pieaugušo izglītošana
- Aktīvi cilvēki ar prasmī vienoties un uzticēties viens otram

Iedzīvotāju iniciatīvas kavējošie faktori:

- Sabiedrības neieinteresētība un neticība saviem spēkiem
- Dažādu resursu trūkums
- Migrācija
- Jaunu, komunikāciju kompensējošu mehānismu rašanās
- Valsts un pašvaldības darbinieku atsaucības trūkums

Apkopojumā izmantota Valmieras novada fonda Apkaimes attīstības rokasgrāmata, 2007.gads
http://www.vnf.lv/panelis/faili/ApkaimesGramata_web2.pdf

Praktiska pieredze un izaicinājumi apkaimju attīstībā - 2013.gads

Kas ir veicinājis kopienu attīstību?

- Daudzveidīga sadarbība un kooperācija, piemēram, preču un pakalpojumu apmaiņā, brīvprātīgajā darbā
- Aktīvi cilvēkresursi un zināšanas
- Mērķtiecīgs redzējums par pašas kopienas attīstību
- Atbalsts lauku kopienām, kā rezultātā notiks Latvijas Lauku foruma organizētais 1. Latvijas Lauku kopienu parlaments
- Aktīvi cilvēki ar kādu vienojošu aspektu (piemēram, līdzās esoši uzņēmumi), bez noformulētas stratēģijas vēlas izveidot kopīgu pasākumu, kura rezultātā izveidojusies spēcīga kopienas identitāte (Miera ielas kvartāls)
- Resursi un pieeja tiem, tajā skaitā telpas, kur kopienas organizācijām tikties
- Pašvaldības kā partneri
- Kopienas kļūst saliedētākas, ja ir problēma, kas jārisina. Šādos gadījumos veidojas gan neformālas, gan formālas (piemēram, biedrība) apkaimju organizācijas
- Administratīvi teritoriālā reforma ir veicinājusi kopienu attīstību, jo pakalpojumu pieejamība attālākos pagastos ir samazinājusies, tādējādi palielinoties kopienu organizāciju lomai. Tādējādi vērojama tendence, ka kopienas uzņemas pildīt pašvaldību funkcijas
- Bija pieejams finansējums vietējo iniciatīvu attīstībai, netika atbalstīta kopienu attīstība pilsētās. Arī nākamajā ES struktūrfondu plānošanas periodā būtiski nodrošināt ārējo resursu pieejamību, kas palīdzētu kopienām attīstīties
- Iedzīvotāji, kas nesen uzsākuši dzīvot vai strādāt kopienā (citkārt pat 10 gadu dzīvojošie tiek uzskatīti par ienācējiem). Šie cilvēki no malas labāk var ieraudzīt problēmas kopienā un piedāvāt risinājumus. Tomēr šādi cilvēki nezina vietējo kultūru, var kļūdīties
- Kopienas organizācija ir atvērta pret citiem, lai vienā brīdī organizācija nesašķeltos
- Cilvēki dara to, kas viņiem patīk. Īpaši jaunieši, kuri sāk ar mazām iniciatīvām un nebaidās no neveiksmēm

Kopiena kā ekonomiskās aktivitātes katalizators

- Nepietiekami izprastas ekonomiskās formas, piemēram, sociālā uzņēmējdarbība. Svarīgs ir atbalsts šādiem sociālajiem uzņēmējiem, nav atviegloti nosacījumi
- Kopienu attīstība veicina ekonomisko izaugsmi, šis potenciāls nav novērtēts
- Attīstoties ekonomikai, kopienas aizsācējus aizstāj bizness. Tajā pašā laikā citās valstīs ir piemēri, ka vienuviet sadzīvo `smalki` restorāni, kas atbalsta līdzās esošos radošos kvartālus
- Kopienu (radošo kvartālu) darbības rezultātā atdzīvinās iela, pieaug nekustamo īpašumu vērtība, kā rezultātā tiek pacelta īres maksa. Tipisks piemērs ir Dirty Deal Teatro, kas šobrīd meklē jaunas telpas

Kopienu līderi

- Ir praksē novēroti piemēri, ka brīdī, kad ļoti aktīvs līderis pamet kopienu organizāciju, parādās izteiktāka darbu, projektu un atbildības dalīšanas process

- Jaunieši mēģina paplašināt faktisko darītāju loku, samazinās tendence par nepieciešamību atrast vienu spēcīgu līderi
- Nav jādama par īpašu atbalstu līderiem. Svarīgi ir domāt par veidiem, kā motivēt kopienu mācīties vienam no otra, tādējādi radot līderus
- Ja kopienas līderis ir pašvaldības darbinieks, viņš darba laikā attīsta arī kopienu lietas. Risks - ja šis darbinieks pamet darbu pašvaldībā, iniciatīvas apstājas
- Bijušie pašvaldību vadītāju vada kopienas - tas nozīmē, ka viņiem ir būtiski kopienu attīstības jautājumi un vēlas turpināt iniciatīvas
- Izskanēja arī viedoklis, ka kopienās nepieciešams viens aktīvs un neapmierināts cilvēks, kurš konkrētā laika periodā vestu nepieciešamās pārmaiņas
- Nedrīkst apvainoties uz kopienas iedzīvotājiem, ja viņi nepiedalās pasākumos, nesaprot šo līderu un aktīvistu misijas apziņu

Iedzīvotāju iesaistīšanās

- Izaicinājums - kā veidot kopienas dzīvas, lai tās būtu atvērtas arvien jauniem cilvēkiem
- Lauku kopienas ir joprojām aktīvas jau ilgtermiņā
- 3-5 aktīvu cilvēku sindroms, kuri piedalās visos iespējamos projektos un aktivitātēs un pārstāv kopienas organizāciju
- Izaicinājums ir pasivitāte, kā arī motivācija - kāpēc jāiesaistās. Izšķiršanās par cilvēku iesaistīšanu kā līdzvērtīgu partneri vai kā patērētāju, kurš tikai piedalās noorganizētā pasākumā
- Kopienas aktīvistu nevar būt profesionāļi visās jomās. Veiksmīgi attīstās tās kopienas, kas piesaista profesionāļus konkrētu darbu veikšanai
- Nav svarīgi nākt kopā tikai tā iemesla dēļ, lai būtu kopā
- Pozitīvi vērtējami ir iedzīvotāju forumi. Tie būtu arī turpmāk jāorganizē, tomēr akcenti jāliek uz mazākām, aptveramām teritorijām, nevis visu novadu kopumā. Tas veicinātu arī cilvēku personisko pazīšanu
- Veiksmīga forma atsevišķās kopienās ir iedzīvotāju anketēšana, kas dod iespēju saprast kopienu problēmas un izaicinājumus. Lai piemērotu šo rīku, noteikti vispirms jāpēta cilvēki, to vajadzības. Risks, ka pastkastēs iemestas anketas vai uzaicinājumi dalībai pasākumos nedos vēlamo efektu, ja nebūs personiska pieeja, kas ir ļoti laukietilpīgs darbs
- Sarežģīti iesaistīt cilvēkus, lai tie strādātu, jo pašiem pietiek darba, problēmu
- Informācijas pieejamība - būtisks faktors, kas trūkst. Nav pietiekama platforma informācijas nodošanai un apmaiņai
- Tradīciju esamība ir svarīga gados vecākiem cilvēkiem

Kopienas identitāte

- Kopienas, kas izveidojušās nesen, kā savu darbības filozofiju min `priecāties + strādāt` pieeju
- Svarīgi ir definēt tās lietas, ko kopienu aktivitātes maina apkārtnē, kā šo informāciju izplatīt
- Kas ir mandāts, lai runātu visas kopienas vārdā? Riskanti uzurpēt varu, kas kopienu organizācijai nepieder
- Atsevišķās kopienās tiek attīstīts vairāku mazu organizāciju tīkls, nepastāvot dominējošai `jumta` organizācijai. Šāda pieeja var būt efektīva, tomēr to nevar uzskatīt kā aksiomu jebkuras kopienas attīstībā
- Kopienu organizācijām, kuras uzkrājušas milzīgu pieredzi (Bolderājas iedzīvotāju biedrība, Mežaparka attīstības biedrība) tiek uzskatītas kā pretošanās kustības, no kā gan iedzīvotāji, gan paši kopienu aktīvistu nogurst. Izaicinājums ir mainīt šo identitāti, papildinot regulāro ciņu pret

negatīviem notikumiem (piemēram, Brīvostas ietekme uz vidi, skolu slēgšana u.c.) ar pozitīviem kopienu pasākumiem, `ienesot svētķu sajūtu` kopienā

- Kopienu organizācijām, kas ir pretošanās kustības, bieži nepietiek laika rakstīt projektus un saņemt finansējumu aktivitātēm

Atbalsts no lēmumu pieņemējiem (lielās pilsētas un novadi)

- Kopienas efektīva sadarbība ar pašvaldību ir aukstākā pilotāža, jo šādas sadarbības uzturēšanai nepieciešamas prasmes, tajā skaitā izpratne par lēmumu pieņemšanas procesu, interešu aizstāvību, normatīvo aktu izstrādes valodu u.c.
- Ja pašvaldības neatbalsta, tad lai vismaz netraucē. Spilgts piemērs ir iniciatīva mazā `pleķītī` iesēt zāli un tās augšanas brīdī to norobežot ar lentu, par ko iebilda pašvaldības policija, ka tā nav saskaņota darbība ar pašvaldību
- Nav politiska vēlēšanās attīstīt kopienas
- Neticība nevalstiskajām organizācijām, to pienesumam
- Nav sistemātiska atbalsta, lai gan radošās industrijas arī pilda būtisku lomu kultūrpolitikā. Būtu nepieciešams vismaz minimāls atbalsts telpām
- Problemātiski, ja lēmējvaras pārstāvji ignorē apkaimju pasākumus, kas parāda viņu attieksmi pret līdzdalības nozīmīgumu
- Ja tiktu paredzēts finansiāls atbalsts kopienu darbībai, būtu nepieciešams to ieguldīt vienā fondā, kas sadalītu finansējumu pēc objektīviem kritērijiem, nevis pēc lojalitātes (piemēram, Rīgas Brīvosta)

Meierovica biedrība par progresīvām pārmaiņām

Mājas lapa: www.lietussargs.lv

Twitter: @lietussargslv

E-pasts info@lietussargs.lv